

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Затверджено:

Голова Приймальної комісії
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Віль БАКІРОВ

2021 р.

ПРОГРАМА

**вступних фахових випробувань до аспірантури
соціологічного факультету**

за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти
з галузі 05 Соціальні та поведінкові науки
зі спеціальності 054 Соціологія
освітньо-наукової програми 054 Соціологія

Харків 2021

Програму вступних фахових випробувань до аспірантури соціологічного факультету за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти з галузі 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 054 Соціологія освітньо-наукової програми 054 Соціологія розроблено робочою групою у складі:

Прізвище, ім'я, по батькові	Найменування посади	Науковий ступінь, вчене звання, за якою кафедрою (спеціальністю) присвоєно
БАКІРОВ Віль Савбанович – Гарант ОНП зі спеціальності 054 Соціологія	Ректор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, в.о. завідувача кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій	Доктор соціологічних наук, професор, академік НАН України, професор кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій
МУРАДЯН Олена Сергіївна	Декан соціологічного факультету, доцентка кафедри політичної соціології	Кандидатка соціологічних наук, доцентка за кафедрою політичної соціології
НІКУЛІН В'ячеслав Сергійович	В.о. завідувача кафедри політичної соціології, заступник декана з навчальної роботи	Кандидат соціологічних наук
ХИЖНЯК Лариса Михайлівна	Професорка кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій, заст.декана з наукової роботи	Докторка соціологічних наук, професорка за кафедрою прикладної соціології
СОКУРЯНСЬКА Людмила Георгіївна	В.о. завідувача кафедри соціології	Докторка соціологічних наук, професорка за кафедрою соціології
ДУБЛІКАШ Тетяна Миколаївна	Доцент кафедри політичної соціології	Кандидатка соціологічних наук, доцентка за кафедрою політичної соціології
КІЗІЛОВ Олександр Іванович	В.о.завідувача кафедри методів соціологічних досліджень	Кандидат соціологічних наук, старший науковий співробітник за кафедрою методів соціологічних досліджень
МУСІЄЗДОВ Олексій Олександрович	Професор кафедри соціології	Доктор соціологічних наук, доцент за кафедрою соціології
СОРОКА Юлія Георгіївна	Професорка кафедри соціології	Докторка соціологічних наук, доцентка за кафедрою соціології
ГОЛІКОВ Олександр Сергійович	Професор кафедри соціології	Доктор соціологічних наук, доцент за кафедрою соціології

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ 1. НОВІТНІ СОЦІОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ

Тема 1.1. Методологічні проблеми сучасної соціології

Основні методологічні підходи в сучасній соціології (варіанти розмежування). Плюралізм методологічних підходів. Як можливо суспільство: різні відповіді в сучасних соціологічних теоріях. Проблема адекватності соціологічного пізнання: позитивізм VS антипозитивізм.

Дев'ять тезисів про майбутнє соціології (Е. Гідденс): критичний аналіз основних тез в контексті проблем сучасних теорій.

Проблема співвідношення макро- та мікрорівней соціальних взаємодій.

Проблема глобалізації (У. Бек). Текуча сучасність (З. Бауман). Проблема свободи від «оціночних суджень» (М. Вебер) у контексті сучасних викликів. Проблема одномірної людини (Г. Маркузе). Роль соціологічної уяви в сучасному соціологічному пізнанні (Г. Маркузе, Ч. Міллс). Візуальна уява та соціологічна уява (П. Штомпка).

Тема 1.2. Т. Парсонс: сучасні інтерпретації основних понять та методологічних принципів

Основні поняття та методологічні принципи системної теорії Т. Парсонса. Соціальна дія, соціальна система, інтеграція. Типові перемінні дії. Культура, суспільство та місце соціальних систем. Можливості інтерпретації системно-структурного підходу в контексті сучасної конфліктології. Соціальні інститути.

Тема 1.3. Концепція Н. Лумана в контексті проблем сучасної конфліктології

Конфліктологічна інтерпретація основних ідей Н. Лумана про консенсус та комунікацію. Основні поняття системної теорії Н. Лумана.

Особливості інтерпретації понять «комунікація» та «конфлікт» у Н. Лумана.

Лумановська інтерпретація понять «смысл», «тема», «консенсус», «система» у співвідношенні з їх тлумаченнями в концепціях Ю. Хабермаса, П. Бергера та Т. Лукмана. Проблема соціальних інститутів та інституціоналізації в теоріях Н. Лумана, П. Бергера та Т. Лукмана. Можливість синтезу ідей Н. Лумана та П. Бергера, Т. Лукмана. Проблема комунікативного конструювання реальності (Х. Кноблаух).

Тема 1.4. Соціологія повсякденності А. Шютца: основні поняття та методологічні принципи

Ключові поняття соціології повсякденності як феноменологічно-орієнтованої соціології: феноменологічна редукція, сенс, біографічно детермінована ситуація, система релевантності, життєвий світ, повсякденність, типизції. Сучасні інтерпретації соціології повсякденності. «Чужак» та «Той, що повертається додому»: актуальність в аналізі проблем сучасного суспільства, проблеми соціологічного вимірювання. Потенціал феноменологічної соціології для розвитку якісних методів вимірювання життєвого світу та соціальних конфліктів. Розвиток соціології повсякденності в ХХІ ст. (основні здобутки німецької соціології).

Тема 1.5. Етнометодологія Г. Гарфінкеля

Ключові поняття етнометодології: повсякденність, здоровий глузд, порядок, фонові очікування, індексні та реальні судження. Сутність кризових експериментів Г. Гарфінкеля.

Листування Т. Парсонса та А. Шютца як підґрунтя розуміння особливостей формування етнометодології.

Тема 1.6. Плюралізм методологічних підходів у тлумаченні соціальних конфліктів

Порівняльний аналіз соціологічних теорій конфлікту Р. Дарендорфа, Л. Козера, Р. Коллінза.

Перетин соціології конфлікту та соціології повсякденності. Синтез макро- та мікрорівнів вивчення конфліктів в концепції Р. Коллінза. Способи адекватного вивчення соціальних конфліктів з урахуванням співвідношення раціонального та ірраціонального. Роль мови конфлікту як засобу комунікації та засобу інтерпретації в умовах розвитку сучасних мас-медіа.

Тема 1.7. Нові виклики та їх осмислення в сучасній соціології

Трансформації суспільств кінця ХХ століття та варіанти їх теоретичного осмислення у концепціях У. Бека, З. Баумана, Ю. Хабермаса, Ж. Бодрийяра та ін. Виклики ХХІ ст. та їх теоретичне осмислення сучасними соціологами.

Тема 1.8. Класична спадщина в соціології ХХ ст.

Марксистський ренесанс. Веберіанської ренесанс. Зіммелівський ренесанс. Класичні теорії та їх неокласичні інтерпретації в ХХ ст.

Тема 1.9. Франкфуртська школа марксизму і її еволюція

Марксистські передумови. Школа «праксісу» (Лукач). Грамшианські передумови франкфуртців. Вивчення фашизму і нацизму. Еволюції франкфуртців. Хоркхаймер, Адорно, Маркузе, Фромм, Габермас. Зв'язок франкфуртців з іншими теоріями (неопозитивізм К. Поппера; ідеї З. Баумана; ідеї У. Бека; концепція Н. Еліаса).

Комунікативна теорія в соціології ХХ ст. Веберіанська постановка комунікації. Хабермасовське рішення. Спроба Т. Парсонса. Погляди Н. Лумана на цю проблему.

Феноменологічні концепції. Шюц, Шелер, Бергер, Лукман. Філософські підстави (прагматизм, Дьюї, Рорті, Джеймс, Пірс, Мід). Гоффман як феноменолог. Етнометодологія і Г. Гарфінкель.

Французька соціологія ХХ - початку ХХІ ст. Колеж де соціології. Кайю і Морен. Французький постмодернізм (М. Маффесолі). Концепція справедливості Л. Болтанські і Л. Тевено. Латуріанський поворот до речей.

Антропологія в соціологічних концепціях. Французька антропологічна школа (К. Леві-Стросс, Ж. Баланда). Британська антропологія (Вестермарк, Редкліфф-Браун, Малиновський). Німецька антропологія ХХ ст. (Гелен, Плеснер, Попітц).

Тема 1.10. Північноамериканські спроби теоретизування на рубежі ХХ-ХХІ ст.

Історична соціологія Ч. Тіллі. Концепція спільності Ч. Тейлора. Концепція «глобального села» М. Маклюєна. Постмодернізм Пола Фейєрабенда. Американський екзистенціальний підхід в соціології. Американський неомарксизм. Ідеї Ч.Р. Міллза. Концепція публічної соціології М. Буравого. Концепція глобального капіталізму Е. Валлерстайна.

Синтетичні концепції. П. Бурдьє, Н. Луман, Н. Еліас, Е. Гідденс, П. Штомпка, М. Арчер. Постструктуралістські концепції в соціології. Теорія суспільства споживання і політекономія знаків Ж. Бодрийяра. Теорія знання і влади М. Фуко. Шизофренічний капіталізм Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі. Спільнота як буття-разом (Ж.-Л. Нансі). Семіотична концепція Р. Барта. Уявне встановлення суспільства (К. Касторіадіс). Логіка культури пізнього капіталізму у Ф. Джеймсона. Хомосацер Джорджо Агамбена. Прозоре суспільство Джанні Ваттімо. Теорія дискурсу Лакло і Муфф. Постмодерна соціологія знання Ж.-Ф. Ліотара.

Тема 1.11. Дискурс модерну і постмодерну в сучасній соціології.

Е. Гідденс про концепцію постмодернізму. Соціологія модерну і постмодерну (Ж. Ф. Ліотар, Ж. Бодрийяр, С. Леш, А. Вельмер). З. Бауман і законодавчий розум модерну. Дві форми соціологічного постмодернізму: постмодерністська соціологія та теорії постмодерну. Постмодерна соціологія (Ж.-Ф.Ліотар, Ж.Бодрийяр, З. Бауман, Дж.Фрідман та ін.). Критика Ю. Хабермасом концепції постмодернізму. Теорії постмодерну: аналіз сучасного суспільства і сучасності. Теорії сучасності як радикалізувати модерн Е.Гідденса, теорії пізнього модерну Ю.Хабермаса, теорії сучасності Ф.Ферраротті, теорія «другого модерну» (К. Леккарді), «інший модерн» У. Бека та ін. Проблеми мереж і довіри. Дослідження довіри у П. Штомпки. Довіра і соціальний капітал за Ф. Фукуямою. Теорія соціальної мережі Р. Емерсона. Культура довіри, влада, ризик. Теорії раціонального вибору та обміну.

Парадигма раціонального вибору (Дж. Хоманс і П. Блау). «Розумні дурні» А. Сена. Критика з боку Д. Акерлоффа і Р. Шиллера.

Сучасні повороти соціології. Макдональдизація суспільства. Іграізація суспільства (С. Кравченко). Снікерізації суспільства. Культурний поворот Дж. Александера. Поворот складності, мобільності і ресурсів Джона Уррі. Семіотичний поворот Умберто Еко. «Імпорт» теорій в соціологію. Психологічні теорії. Теорії порядку і хаосу, ентропії та синергії. Системні теорії (Луман, Матурана, Варела). Психологічні редукції соціології. Неопозитивізм і фізикалізм.

РОЗДІЛ 2. НОВІТНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ТА АНАЛІЗУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Тема 2.1. Багатовимірний аналіз: сутність, методи, специфіка застосування в соціології

Сутність поняття «багатовимірний». Приклади багатовимірних соціальних явищ. Поняття «соціологічна інформація» та «багатовимірний аналіз». Методи багатовимірного аналізу. Причини виникнення потреби вивчати методи багатовимірного аналізу. Класифікація методів багатовимірного аналізу. Соціологічні задачі, які вирішуються за допомогою багатовимірних методів аналізу даних.

Специфіка застосування методів багатомірного статистичного аналізу для обробки соціологічної інформації.

Огляд пакетів статистичної обробки даних для проведення багатовимірного аналізу.

Тема 2.2. Методи візуалізації багатомірних даних

Методи візуалізації даних. Мова візуалізації даних. Інструменти візуалізації даних. Ілюстративна та когнітивна візуалізація. Багатовимірні дані та засоби їх візуалізації. Класифікація методів візуалізації, залежно від кількості використовуваних вимірів: представлення багатовимірних даних у просторах низької розмірності (тобто 1D, 2D та 3D); представлення багатовимірних даних у багатовимірних просторах (4D+). Приклади візуалізації багатовимірних даних. Програми, в яких можна здійснити візуалізацію багатовимірних даних.

Сутність когнітивної візуалізації. Завдання, що вирішуються методами когнітивної візуалізації. Можливості, що надає когнітивна візуалізація соціологу.

Напрямки розвитку методів когнітивної візуалізації в соціології: 1. Розширення арсеналу методів подання емпіричних даних у вигляді різноманітних піктографіків. 2. Розробка специфічних та впровадження в практику соціологічного аналізу вже існуючих візуалізаторів моделей Data Mining. 3. Іконологічне моделювання. Приклади застосування методів когнітивної візуалізації соціологічних даних.

Тема 2.3. Багатовимірне шкалування

Мета багатовимірного шкалювання. Головна ідея методу багатовимірного шкалювання. Задачі, що розв'язуються із застосуванням багатовимірного шкалювання.

Простір сприйняття. Чому соціолога цікавить простір сприйняття? Що потрібно зробити, щоб знайти простір сприйняття?

Головне припущення багатовимірного шкалювання. Які дані застосовують для багатовимірного шкалювання? Результат багатовимірного шкалювання. Якість багатовимірного шкалювання. Види багатовимірного шкалювання: метричне, неметричне та індивідуальне багатовимірне шкалювання.

Приклади застосування багатовимірного шкалювання в соціологічних дослідженнях. Здійснення багатовимірного шкалювання в пакеті SPSS:

Загальна послідовність дій при застосуванні методу багатовимірного шкалювання. Побудова матриці близькості. Критерії адекватності моделі багатовимірного шкалювання. Вибір розмірності результуючого евклідового простору. Інтерпретація рішення, отриманого методом багатовимірного шкалювання.

Тема 2.4. Факторний аналіз

Головна ідея методів факторного аналізу даних. Задачі, що розв'язуються із застосуванням факторного аналізу. Основні поняття факторного аналізу: фактор, факторне навантаження, факторне значення, загальність та специфічність. Вимоги до даних для факторного аналізу. Інтерпретація факторних навантажень. Оцінювання загальності. Методи факторного аналізу: головних компонентів, головних факторів, максимальної правдоподібності. Методи обертання факторних рішень: варімакс, кватрімакс, облімін.

Порівняльний аналіз різних методів факторного аналізу. Розвідувальний та конфірмаційний факторний аналіз. Факторний аналіз якісних (категоризованих) даних.

Факторний аналіз в пакетах OCA та SPSS.

Тема 2.5. Кластерний аналіз

Загальна ідея автоматичної класифікації та групування об'єктів. Застосування кластерного аналізу для побудови типологій об'єктів та для вивчення взаємозв'язку між ознаками. Вибір ознак для проведення кластерного аналізу. Вибір відстані. Аксиоми метрики. Приклади метрик для ознак у номінальних, порядкових та метричних шкалах. Інтерпретація та оцінка надійності результатів кластерного аналізу.

Можливості використання моделей кластерного аналізу в соціології. Особливості роботи алгоритмів CLUSTER і QUICK CLUSTER. Проблеми вибору відстані і форми кластера. Ієрархічні алгоритми кластеризації.

Кластерний аналіз в пакеті SPSS. Можливості вибору функції відстані в команді CLUSTER. Доцільність вибору різних функцій відстані для рішення різних соціологічних задач. Збереження номера кластера як нової перемінної. Проблема стійкості кластеризації. Опис і інтерпретація результатів кластеризації. Кластеризація перемінних. Зіставлення методу кластеризації перемінних з факторним аналізом. Кластерний аналіз як елемент комплексного аналізу соціологічних даних.

Порівняння евристичних можливостей методів багатовимірного шкалювання, факторного та кластерного аналізу.

Тема 2.6. Множинний дискримінантний аналіз як метод класифікації

Основна мета дискримінантного аналізу. Поняття дискримінації. Функція канонічної дискримінації. Коефіцієнти канонічної дискримінантної функції. Кількість дискримінантних функцій. Класифікуючі функції. Застосування елементарних класифікуючих функцій. Класифікація об'єктів за допомогою функції відстані. Класифікаційна матриця.

Багатомірні перемінні в дискримінантному аналізі. Порівняння множинного дискримінантного аналізу з множинним дисперсійним аналізом та множинною регресією.

Приклади застосування дискримінантного аналізу в соціології. Засоби проведення дискримінантного аналізу в пакеті SPSS.

Тема 2.7. Древа класифікації

Призначення методу дерев класифікації. Закономірності, що виявляються цим методом. Галузі застосування дерев класифікації. Чому дерева класифікації часто називають деревами рішень?

Алгоритми побудови дерев класифікації: для номінальних, дихотомічних та метричних ознак. Термінологія, що використовується при побудові та аналізі дерев класифікації. Побудова дерев класифікації в пакеті SPSS. Інтерпретація дерев класифікації.

Застосування методу дерев класифікації в соціології. Порівняння евристичних можливостей методів дискримінантного аналізу та дерев класифікації.

Тема 2.8. Інтелектуалізація інформаційних технологій як чинник розвитку методів багатовимірного аналізу інформації: становлення концепції інтелектуального аналізу даних

Комп'ютеризація науки та розвиток інтелектуальних технологій. Зміни у засобах наукового пізнання: становлення комп'ютерної епістемології. Інтелектуальний аналіз даних: сутність, історія розвитку. Методи інтелектуального аналізу даних та можливості їх застосування в соціологічних дослідженнях. Комп'ютерна революція як фактор методологічних інновацій у соціології. Виникнення комп'ютерної соціології та цифрової соціології: генезис, термінологічні дискусії, перспективи розвитку.

Тема 2.9. Великі дані: сутність та можливості застосування в соціології

Характеристики великих даних: обсяг, швидкість, різноманіття. Джерела великих даних: 1) дані соціальних мереж; 2) персональні дані (наприклад, дані з відстежувачих пристроїв); 3) сенсорні дані; 4) дані транзакцій; 5) адміністративні дані. Зміна аналітичної парадигми («четверта парадигма науки»): від статистичних досліджень до інтелектуального аналізу наявної інформації. «Кінець теорії» (К. Андерсон): дискусії відносно нової методології отримання наукового знання. Криза емпіричної соціології та шляхи виходу з неї.

Робота з великими даними. Процес збору великих даних і проблема якості. Концепція загальної помилки для великих даних. Розширення концепції для великих даних. Труднощі збору великих даних та їх подолання. 1. Адміністративні та етичні проблеми: право власності на дані; контроль даних; управління збором даних; конфіденційність і повторна ідентифікація: відсутність однозначного визначення «виправданих заходів». 2. Технічна проблема: навички, необхідні для інтегрування великих обсягів даних в масових опитуваннях. 3. Технологічна проблема: вимоги до обчислень. Що можуть дати великі дані соціологу?

Методологічні проблеми застосування великих даних в соціологічному аналізі сучасних феноменів. Відносні переваги даних масових опитувань і великих даних у сприянні науковим дослідженням. Методи дослідження, що спираються на великі дані. Поєднання великих даних з результатами опитувань. Чому поява великих даних є одночасно і перспективною, і складною для соціологів? Які якості великих даних роблять їх таким привабливим для соціологів? Зв'язок великих даних з соціологією мереж і потоків.

Методологія дослідження мікро-блогів сайту Twitter як приклад розгортання методологічних принципів аналізу великих даних. Приклади реальних досліджень.

Тема 2.10. Соціологія в цифрову епоху: становлення цифрової соціології

Цифрова епоха як наслідок розвитку цифрових технологій. Динаміка впровадження цифрових технологій у повсякденність сучасної людини. Нові соціальні феномени: соціальний комп'ютиг, «опосередковане життя», доповнена соціальна реальність. Великі дані як основа формування цифрової соціології. Сучасні погляди на сутність цифрової

соціології. Цифрова соціологія як розкриття можливостей, які дають цифрові інструменти для переосмислення структури соціологічного знання. Фактори розвитку цифрової соціології. Методи цифрової соціології: цифрові методи та оцифровані методи.

Перетворення цифрових методів у методологічний мейнстрим. Проблеми, що виникають у зв'язку з перетворенням цифрових методів у переважну методологію. Цифрові методи та цифрові інструменти. Виклики цифрових методів як методологічного мейнстріму. Тематичні дослідження: можливості цифрових методів. Погляд у майбутнє цифрових методів.

Дослідження Алекса Петланда у контексті впровадження нових методів збору соціологічної інформації. Смартфон як інструмент соціолога. Сутність концепції Reality mining: переваги та недоліки, етичні проблеми.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

Тема 3.1. Соціологія глобалізації

Основні категорії соціології глобалізації. Глобалізація, глобальність, глобалізм. Основні проблеми соціології глобалізації. Рівні та виміри глобалізації. Глобальні проблеми сучасності.

Загальна характеристика теорій конвергенції, модернізації та індустріального суспільства. Загальна характеристика теорій глобалізації. Світ-системна теорія І. Валлерстайна. Суспільства, що утворюють групи центру, периферії та полупериферії. Аналіз суспільних змін як перехід капіталістичної світ-системи у фазу кризи. Теорії глобальної системи: теорія Е. Гідденса та Л. Склера. Теорія Е. Гідденса: чотири інституційні виміри глобалізації (світова капіталістична економіка, система національних держав, світовий воєнний порядок, міжнародний розподіл праці). Теорії глобальної соціальності. Перспективи глобалізації, пост-глобалізація, дискурс віртуалізації.

Прояви глобалізації. Економічна глобалізація, її соціальні наслідки. Соціологічний вимір політичної глобалізації. Демократизація як політична модернізація. Постнаціональна політика та інституціональні зміни у світовій політиці. ЄС у проблемному полі соціології глобалізації. Право за умов глобалізації. Нові соціальні рухи і формування транснаціонального громадянського суспільства. Поняття глобального громадянства. Культурна глобалізація. Поняття цивілізації. Основні положення теорії цивілізаційного процесу Н. Еліаса. Прояви та тенденції культурної глобалізації. Передумови становлення і тенденції розгортання культурної глобалізації. Культурна ідентичність у добу глобалізації. Організаційні параметри культурної глобалізації та її функції. Постматеріальні цінності. Наднаціональні організації та інституції.

Поняття мультикультуралізму. Інтеркультурний діалог як основа конституювання мультикультурного суспільства: співіснування і взаємодія культур у добу глобалізації. Релігії та глобальна етика. Культурна структура світового суспільства та культурні стилі його акторів

Сім'я та індивід в умовах глобалізації. Глобалізація і соціокультурні зміни на мікрорівні суспільного життя.

Наука і освіта за умов глобалізації. Світове суспільство як суспільство знань. Глобалізація науки. Дифузна модель глобалізації науки. Модель взаємодії. Поняття глобальної інтелектуальної еліти. Глобалізація освіти. Освічені люди як ресурс суспільства знань. Правова основа глобалізації освіти. Болонський процес як приклад глобалізаційних тенденцій у сфері освіти.

ЗМІ та глобалізація. Телекомунікації, інтернет-комунікація як види глобальної комунікації. Три основних підходи у вивченні ЗМІ та глобалізації: девелопменталізм, культурний імперіалізм, інформаційне суспільство. Теорія МакЛюена. Теорія М. Кастельса. Поняття мережевого суспільства.

Глобалізація та моделі споживання. Пост-модерністській вимір конс'юмеризму та його американські варіанти (ресторані швидкого обслуговування, кредитні картки, торгові центри). Концепція Бодріяра «споживацького екстазу» та «екстаз-системи». Карнавалізація суспільства та концепція утіхи (задоволення).

Глобалізація та «дискурс харчування». Індустрія харчування та ресторанный бізнес. Віртуальний світ споживання. Воєнна глобалізація, її прояви та соціальні наслідки. Глобальна динаміка озброєння. Глобалізація організованого насилля. Торгівля зброєю та її наслідки. Види війн у постнаціональну добу. Міфологізація глобальних війн. Глобалізація тероризму. Антиглобалізм та альтернативні проекти глобалізації.

Тема 3.2. Сучасні соціальні нерівності

Поняття соціальної нерівності та соціальної стратифікації. Чинники стратифікації. Поняття системи стратифікації та типи стратифікаційних систем. О. Конт, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм – становлення соціологічного підходу до пояснення соціальної нерівності. Аналіз соціальних нерівностей у класичній соціології ХІХ-поч. ХХ ст. Класовий підхід К. Маркса. Визначення класу за К. Марксом. Роль власності та розподілу праці у процесі утворення класів. Діяльнісна природа класу. Антагонізм класів як джерело соціального розвитку. Класові інтереси. Класова свідомість. Класова боротьба. Концепція багатомірної стратифікації М. Вебера. Класова ситуація як відображення типових ринкових позицій, економічних інтересів та життєвих шансів. Поняття статусних груп. Статус як міра соціального престижу та поваги. Стиль життя та узурпація статусних привілеїв як чинник соціальних нерівностей. Зв'язок статусу та класу. Теорія соціальної стратифікації та соціальної мобільності П. Сорокіна. Поняття багатомірного соціального простору. Основні форми та показники стратифікації. Аналіз динаміки стратифікації.

Соціально-економічні нерівності як предмет соціологічної рефлексії. Функціональна шкала престижу професій: розшарування за соціо-економічним статусом. Основні ідеї функціоналізму щодо соціальних нерівностей. Внесок Л. Уорнера, К. Девіса та У. Мура, Т. Парсонса. Застосування методу репутаційного аналізу в дослідженні соціально-професійної стратифікації. Соціоекономічний індекс професійного статусу. Міжнародна шкала престижу професій. Загальні принципи концепції класового аналізу Е. О. Райта. Модель влади/ контролю: критерії утворення класів, основні класи та суперечливі класові позиції. Модель експлуатації: типи експлуатації, власність, влада та кваліфікація як чинники розподілу на класи.

Концептуальні засади неовеберіанського підходу до аналізу соціальних нерівностей. Ринкова та трудова ситуація: поняття, індикатори, прояви. Дослідницькі проекти Д. Локвуд та Дж. Голдторпа. Класова схема Дж. Голдторпа. Поняття «службового класу», особливості його формування та прояву. Проблематика соціальних нерівностей і стратифікації у теоріях постіндустріального суспільства. Соціологічна рефлексія соціальних нерівностей в роботах М. Кастельса. Нові критерії розподілу праці в інформаційному суспільстві. Нові чинники стратифікації. Проект постіндустріальної класової схеми Г. Еспін-Андерсена. Андерклас та проблема соціальної ексклюзії.

Альтернативні форми соціальних нерівностей у фокусі соціологічних досліджень. Конструктивістський (структурно-діяльнісний) підхід до аналізу сучасних соціальних нерівностей. Загальні принципи конструктивістського підходу в поясненні природи соціальних нерівностей. П. Бурд'є про генезис класів: об'єктивні умови існування, капітали, габітус, диспозиції, практики, стилі життя. Емпіричні дослідження соціальних нерівностей на основі конструктивістської парадигми.

Роль культурного капіталу у відтворенні соціальних нерівностей. Стиль життя як фактор структурування соціальних нерівностей: підходи до визначення та дослідження. Концепція соціокультурних мільо та її застосування в емпіричних дослідженнях. Соціальний капітал і соціальні мережі в структурі сучасних соціальних нерівностей. Основні підходи до розуміння природи соціального капіталу. Концепції Р. Патнема та Ф. Фукуями.

Індивідуальний соціальний капітал. Інтерпретації П. Бурд'є та Дж. Коулмана. Функції соціального капіталу. Проблема негативного соціального капіталу. Зв'язок соціального капіталу з соціальними мережами. Стратифікація політичного простору: основні підходи до аналізу. Влада як чинник соціальних нерівностей. Основні підходи до аналізу стратифікації політичного простору. Поняття еліти, правлячого класу та їх роль у відтворенні соціальних нерівностей.

Соціальні нерівності в контексті трансформації сучасного українського суспільства. Основні критерії розподілу нерівностей в сучасному українському суспільстві. Тенденції трансформації системи соціальної стратифікації в Україні. Проблематика соціальних нерівностей в сучасних соціологічних дослідженнях українського суспільства.

Тема 3.3. Соціологічний аналіз сучасного українського суспільства

Українська соціологія: історія розвитку та сучасний стан. Витоки української протосоціології, початки української соціології, розвиток вітчизняної соціології у ХХ ст., соціологічні дослідження українських соціологів в еміграції. Сучасна українська соціологія: спадщина радянської соціології та нові виклики ХХІ століття. Проблеми розвитку пострадянської української соціології. Українське суспільство як: суспільство ризику, перехідне суспільство, інформаційне суспільство, аномічне суспільство, сателітне суспільство, трансформаційне суспільство, суспільство модернізації та ін.

Методологічні особливості вивчення сучасного українського суспільства. Можливості моніторингових, крос-культурних та крос-національних досліджень пострадянських суспільств. Якісні методики дослідження українського суспільства: сфери та стадії застосування.

Українське суспільство як об'єкт порівняльних досліджень. Зарубіжний досвід соціологічного аналізу українського суспільства. Презентація України у світовому соціологічному просторі. Міжнародні соціологічні проекти ESS та ISSP. Україна як суб'єкт соціологічного міжнародного дослідницького співтовариства. Новітні дослідницькі методики, що застосовуються у міжнародних соціологічних проектах. Україна у контексті порівняльних досліджень: результати Європейського соціального дослідження та Міжнародної програми соціальних досліджень.

Соціологічний аналіз політичних процесів в Україні: політичні орієнтації населення та очікувані напрямки політичного розвитку країни. Соціологія політики в Україні: основні представники, етапи розвитку, підходи. Проблема політичної участі громадян України.

Демократія у соціологічному вимірі. Підходи та методи дослідження демократії: вітчизняний досвід. Специфіка соціологічного підходу до вимірювання демократії. Демократичний процес в Україні. Комплексне соціологічне вимірювання демократії в Україні: аналіз основних показників. Демократизація в Україні у динаміці: досвід досліджень Інституту соціології НАН України.

Стан економіки України очима вітчизняних соціологів. Вітчизняна економічна соціологія: основні напрямки досліджень. Соціальні умови ринкової економіки: аналіз взаємодії соціальної структури суспільства та економіки. Соціально-економічні орієнтації та поведінка населення України. Проблема економічного відродження країни, особливості адаптації особистості у кризових умовах. Роль соціології економіки у процесі розвитку українського суспільства. Стратегії соціальної політики у сфері праці.

Стратифікаційні процеси у сучасній Україні: вектори та фактори змін. Тенденції та механізми соціальної диференціації українського суспільства. Соціальна структура сучасного українського суспільства. Динаміка соціального самопочуття населення. Новий середній клас.

Специфіка соціокультурної ситуації в Україні: основні ознаки і тенденції розвитку. Актуальні дослідницькі теми соціології української культури. Емпіричні виміри української соціології культури. Можливості якісних методик дослідження соціокультурних процесів в українському суспільстві. Духовні потреби та дозвілєві практики українського населення.

Феномен «культури бідності». Ціннісні орієнтації українців: аналіз результатів міжнародних досліджень. Українська культура в умовах глобалізації.

Особливості етнонаціональних процесів в Україні: актуалізована та політизована етнічність; особливості міжетнічних стосунків; етнолінгвістичне питання. Специфіка етнонаціональних процесів в Україні: унікальність політичної та економічної ситуації; слабкість інститутів держави та громадянського суспільства, невизначеність владних структур щодо змісту державної етнополітики. Проблема співвідношення націоналізму етнічної більшості з націоналізмом етнічних меншин. Підстави для формування української політичної нації. Етнонаціональні та громадянські ідентичності українського населення: вплив регіонального, етнолінгвістичного та інших факторів. Особливості формування громадянської ідентичності українського студентства як майбутньої інтелектуальної еліти нації.

Основні тенденції соціальних процесів у молодіжному середовищі в Україні. Соціальне, політичне, професійне, економічне самовизначення української молоді. Особливості соціологічного вивчення різних груп молоді. Молодь в умовах ризику. Бюджет вільного часу та проблеми організації дозвілля молоді у сучасній Україні. Державна молодіжна політика та соціальна робота з молоддю.

Сучасна сім'я в Україні: основні індикатори її становища, тенденції розвитку, перспективи. Трансформація інституту шлюбу: основні прояви та чинники, що її обумовлюють. Цінність сім'ї та сімейні цінності українських громадян. Молодь і сім'я: нове розуміння сімейних стосунків та сімейних цінностей. Репродуктивна поведінка українських громадян. Сім'я як інститут соціалізації: як змінюється соціалізаційна функція сучасної сім'ї. Насильство у сім'ї як предмет дослідження вітчизняної соціології. Специфіка методології та методів дослідження сімейної сфери. Державна політика у сфері шлюбно-сімейних відносин.

Тема 3.4. Політики ідентичностей

Підходи до визначення поняття «ідентичність». Контексти та теоретичні традиції вживання терміну «ідентичність». Ідентичність як соціокультурний феномен. Ідентичність як основа соціальної та політичної дії. Аналітичне використання категорії «ідентичність». Поняття «політика ідентичності». Політика ідентичностей: гендерної, історичної, релігійної, професійної, вікової, політичної, ідентичності «меншин», регіональної, національної та локальної. Прояв різних ідентичностей в сучасній Україні. Нові виклики політиці ідентичностей.

Громадянство як політика ідентичностей. Політика етнічної та національної ідентичності. Громадянство як інструменти імплементації політик ідентичностей. Громадянство та політика етнічної та національної ідентичності в Україні. Мови в контексті політики ідентичності. Міграції в контексті громадянства та політики ідентичності.

Література та мистецтво, кінематограф та анімація як інструменти імплементації політик ідентичностей. Конструктивістська парадигма аналізу політик ідентичності. Роль «фахівців уявлень» (письменників, митців, політиків) в формуванні ідентичностей.

Освіта як інструмент імплементації політик ідентичностей. Освіта як уніфіковане поле обміну та комунікації. Роль освіти у формування, підтримки та репродукуванні ідентичностей. Шкільні програми як інструмент імплементації політик ідентичностей.

Система освіти в сучасній Україні: вектори пошуку «свої ідентичності». Дитинство як політика ідентичності. Дитинство як соціокультурний феномен. Дитинство як первісне поле формування ідентичностей. Соціальні конструкти дитинства. Політика дитинства у різних соціокультурних та ідеологічних системах.

Політика ідентичності як поле, де стикаються у взаємодії та боротьбі різні форми та практики конструювання ідентичностей. Політичні рухи в сучасному українському суспільстві: участь в політиці ідентичності. Роль ідентичності та політик ідентичності у соціальній інтеграції / дезінтеграції суспільства.

Тема 3.5. Соціологічні дослідження сучасних медіа

Комунікатори та соціальне середовище. Структурно-функціональний аналіз медіа. Системний підхід. Функціональний аналіз. Факторний аналіз, засоби моделювання (ізоморфні, гомоморфні моделі; концептуально-теоретичні моделі; моделі сучасного стану тих або інших сторін життя ЗМІ, моделі минулих станів, прогнозні моделі), метод ідеалізації. Дослідження комунікатора як суб'єкта медіа. Особистість у системі масової комунікації. Комунікативна особистість. Мети комунікатора. Параметри комунікативної особистості: мотиваційний, когнітивний і функціональний. Аналіз комунікативної поведінки журналістів: психологічний аналіз, мотиваційний аналіз, когнітивний і операційний аналіз, нарративний аналіз, бінарний контент-аналіз, рольовий аналіз. Зміст і канали масової комунікації.

Візуальна комунікація: основні поняття, елементи. Аналіз візуальних медіатекстів: фотографія, кіно, телебачення. Аудиторія масової комунікації: медіаметрія. Історія й тенденції розвитку медіаметрії. Організація та процедура медіавимірювання. Медіавимірювальний бізнес. Регулювання в медіавимірювальному бізнесі. Зміст медіаметрії об'єкт і предмет медіаметрії. Одиначні та множинні показники. Методи й техніка медіавимірювань. Очне інтерв'ю. Телефонне опитування: телефонне пригадування й моментальне телефонне опитування. Щоденник. Засоби електронного запису, або лічильники. Вибірка й репрезентативність.

Розробка теоретичних основ державної інформаційної політики, формування оптимального типологічного вигляду видань і програм.

Тема 3.6. Електоральна соціологія

Електоральна соціологія та її місце у системі соціогуманітарного знання. Предмет, об'єкт, функції електоральної соціології. Функції електоральної соціології у забезпеченні виборчих кампаній. Основні етапи електорального соціологічного дослідження та їх особливості. Історія виникнення та розвитку електоральної соціології. Вивчення суспільної думки в електоральних опитуваннях Дж. Гелапа, Е. Роупера, А. Крослі. Становлення електоральної соціології в Україні. Провідні вітчизняні і закордонні дослідницькі центри електоральної соціології.

Теорії електоральної поведінки. Співвідношення понять «політична поведінка», «політична участь», «політична активність» та «електоральна поведінка». Основні теоретичні підходи до вивчення електоральної поведінки: «Соціологічний підхід» (П. Лазарсфельд, С. Ліпсет, С. Роккан), «Соціально-психологічний підхід (А. Кемпбел), «Раціонально-інструментальний підхід» (М. Вебер, Е. Даунс, М. Фіоріна). Можливості та обмеження у застосуванні західної методології до вивчення електоральної поведінки в Україні. Основні соціологічні маніпулятивні технології. Електоральна поведінка та політична культура. Прогнозування електоральної поведінки.

Методи та технології електоральних соціологічних досліджень. Масове опитування, експертне опитування, контент-аналіз, глибинні інтерв'ю, фокусовані групові інтерв'ю, спостереження - переваги та недоліки використання у електоральних соціологічних дослідженнях. Особливості прогнозування виборчої активності і результатів голосування на основі масових опитувань населення. Рейтингові заміри та «екзит-поли» в електоральних дослідженнях. Досвід використання методу екзит-пол під час виборчих кампаній в Україні.

Теоретичний аналіз електоральної активності та досвід порівняльних досліджень. Вітчизняна електоральна соціологія: основні види досліджень та методи прогнозування.

Тема 3.7. Порівняльний аналіз політичних революцій

Теоретико-методологічні засади дослідження революцій. Виклики революцій: чи існує теорія, що здатна прогнозувати, керувати або запобігати революціям? Визначення революції. Категоризація революцій. Революційна ситуація: необхідні та достатні умови для виникнення революцій. Причини революцій. Передбачення революцій. Типи революцій. Специфічні риси політичних, соціально-економічних, культурних та релігійних революцій.

Палацові революції, політичні революції та соціальні революції. Масові революції, революційні путчі, реформаторські путчі та палацові революції. Теорії революцій. Три покоління теорій революції (натуральні історії (1920-1930), загальні теорії політичного насильства (1960-1970), структурна теорія революцій (1970-1980).

Конфліктна теорія, теорія колективної дії, теорії раціонального вибору, теорії відносної деривації, правові теорії, теорія обміну та інші щодо революцій. Результати революцій. Постреволюційна політика, постреволюційні репресії та індоктринація.

Порівняльний аналіз політичних революцій: case-studies. Масові революції: Французська (1789), Російська (1917), Китайська (1949), Кубинська (1959), Іранська (1978-1979). Революційні путчі: Турецький (1919), Єгипетський (1952), Іракський (1958). Палацові революції в Латинській Америці у 1948-1960 рр. Реформаторські путчі на Близькому Сході у 1956-1960 рр. «Кольорові революції»: проблема категоризації. Заворушення в автократіях Близького Сходу (2011). Революція Єдності в Україні у світлі революційних теорій. Четверте покоління теорій революції (Goldstone): нові виміри революцій та теорій революцій.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

Підручники. Навчальні посібники

Гидденс Э., Саттон Ф. Основные понятия в социологии. Пер. с англ. Е. Рождественской, С. Гавриленко; под науч. ред. С. Гавриленко. М.: Изд. дом ВШЭ. 2018. 336 с.

История теоретической социологии. XX век. Стабилизационное сознание и социологическая теория в век кризиса: Учебное пособие для вузов 3-е изд., перераб. и доп. («концепции», «фундаментальный учебник»). М.: Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. 308 с.

История теоретической социологии. Начало XX века. Первый общетеоретический кризис социологии: Учебное пособие для вузов. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. 354 с.

История теоретической социологии. Предыстория социологии: Учебное пособие для вузов. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. 274 с.

История теоретической социологии. Социология XIX века. От появления новой науки до предвестников ее первого кризиса: Учебное пособие для вузов. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. 370 с.

История теоретической социологии. Социология второй половины XX - начала XXI века: Учебное пособие для вузов. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. 526 с.

Кравченко С. А. Социология. Классические теории через призму социологического воображения: учебник. Москва: Юрайт, 2014. 631 с.

Соціологія: навч. посібник / за ред. С. О. Макєєва. Київ: Знання, 2008. 566 с.

Ритцер Дж. Современные социологические теории. 5-е изд. СПб.: Питер, 2002. 688 с.

Титаренко Л. Г. Современная западная социология: реконструкция парадигм : пособие. Минск : БГУ, 2015. 215 с.

Урри Д. Социология за пределами обществ: виды мобильности для XXI столетия; пер. с англ. М.: ИД НИУ ВШЭ, 2012. 336 с.

Черниш Н. Й. Соціологія: підруч. за рейтингово-модульною системою навчання. Київ: Знання, 2009. 468 с.

Штомпка П. Социология. Анализ современного общества. Москва: Логос, 2008. 664 с.

Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. 3-е изд., испр. М.: Омега-Л, 2007. 567 с.

Словники. Енциклопедії

Кравченко С. А. Словарь новейшей социологической лексики: теории, понятия, персоналии (с английскими эквивалентами). М.: МГИМО, 2011. 408 с.

Осипов Г. В., Москвичев Л. Н., Чернощек О. Е. Социологический словарь. Москва: ИНФРА-М, НОРМА, 2010. 608 с.

Соціологічна енциклопедія / укл. В. Г. Городяненко. Київ: Академвидав, 2008. 456 с.

Соціологія: Терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник / за ред В. М. Пічі. Київ: Каравелла; Львів: Новий Світ-2000, 2002. 480 с.

Тезаурус социологии : темат. слов.-справ. / под ред. Ж. Т. Тощенко. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. 487 с.

Тезаурус социологии. Кн. 2. Методология и методы социологических исследований: темат. слов. - справ. / под ред. Ж.Т. Тощенко. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. 415 с.

Словники

Кравченко С. А. Социологический толковый англо-русский словарь. М.: МГИМО МИД РФ, 2012. 690 с.

Лоусон Тони, Гэррод Джоан. Социология: словарь-справочник; пер. с англ. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2000. 604 с.

Словарь новейшей социологической лексики с английскими эквивалентами / Под общ. ред. С. А. Кравченко. М.: МГИМО-Университет, 2019. 154 с.

Тезаурус социологии: темат. слов.-справ. / под ред. Ж. Т. Тощенко. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. 487 с.

Ферреоль Ж. Социология: Терминологический словарь: пер. с фр. СПб.: Питер, 2003. 160 с.

Sociology. The Cambridge Dictionary (of) / gen. edition Bryan S. Turner. 3d ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

Хрестоматії

Загальна соціологія. Хрестоматія / за ред. В. Г. Городяненка. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2006. 516 с.

Зарубіжна соціологія (XX – початок XXI ст.): хрестоматія / відп. ред. В. Г. Городяненко. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2009. 656 с.

Теоретическая социология. Антология в 2-х томах. Москва: КДУ, 2002. 432 с.

Теоретическая социология: Антология: пер. с англ., фр., нем., ит.: в 2 ч. / сост. и общ. ред. С. П. Баньковской. Ч. 1. Москва: Университет, 2002. 424 с.

Допоміжна література

До розділу 1.

Аткинсон Э. Неравенство: как с ним быть? / Пер. с англ. О. Левченко. М.: Дело, 2018. 536 с.

Бакиров В. С. Социальное познание и общение в постиндустриальном мире. *Філософія людського спілкування. Філософія, психологія, соціальна комунікація*. 2009. № 1. С. 19–27.

Бауман З. Индивидуализированное общество; пер с англ. Санкт-Петербург: Логос, 2002. 325 с.

Бауман З. Текущая современность; пер с англ. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 240 с.

Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія; пер. з нім. Київ: Ніка-Центр, 2011. 408 с.

Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну; пер. с нем. Москва: Прогресс-Традиция, 2000. 383 с.

Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. Москва: «Academia-Центр», 1995. 305 с.

Бергер П., Бершер Б. Личностно-ориентированная социология. М.: Академ. Проект, 2004. 608 с.

Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры. М.: Республика, 2006. 269 с.

Бодрийяр Ж. Система вещей. М.: Рудомино, 2001. 222 с.

Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть. М.: «Добросвет», 2000. 387 с.

- Бодрийяр Ж. К критике политической экономии знака. М.: Библион-Русская книга, 2003. 272 с.
- Буравой М. Общественная роль социологии. М.: Вариант, 2008. 176 с.
- Бурдьё П. Социальное пространство: поля и практики / сост. и общ. пер. с фр. и послесл. Н.А. Шматко. Ч. 1, СПб.: Алетейя, 2007. 567 с.
- Бурдьё Пьер. Социология социального пространства / Серия: Gallicinium. Пер. с фр. Н.А. Шматко. М.: Алетейя, Институт экспериментальной социологии, 2007. 288 с.
- Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века; пер. с англ. Москва: Логос, 2003. 368 с.
- Вебер М. Избранное. Образ общества; пер. с нем. Москва: Юрист, 1994. 704 с.
- Вевьерка М. Формирование различий. *Социологические исследования*. 2005. № 8. С. 13–24.
- Гарфинкель Г. Исследования по этнометодологии. СПб.: Питер, 2007. 335 с.
- Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь; пер. с англ. Москва: Весь Мир, 2004. 120 с.
- Гидденс Э. Устройство общества. Очерк теории структуризации; 2-е изд. Москва: Академический Проект, 2005. 528 с.
- Глобализация и социальные институты: социологический подход / Под ред. И.Ф. Девятко, В.Н. Фоминой. М.: Наука, 2010. 335 с.
- Гофман А. Б. Классическое и современное: Этюды по истории и теории социологии. М.: Наука, 2003. 784 с.
- Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни; пер. с англ. М.: «КАНОН -пресс-Ц», «Кучково поле», 2000. 304 с.
- Гумилович Л. Основы социологии: Пер. с нем. / Под. ред. Гессена В.М. 3-е изд. Москва: ЛЕНАНД, 2017. 362 с.
- Диманс С., Левичева В. Люди и нормы: Институты vs неформальные практики. М.: Ключ-С, 2018. 302 с.
- Деррида Ж. Позиции. Москва: Академ. Проект, 2007. 160 с.
- Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение / пер. с фр. М.: ТЕРРА-Книжный клуб, 2008. 400 с.
- Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии; пер. с фр. Москва: Наука, 1990. 575 с.
- Жижек С. Накануне Господина: сотрясая рамки. Москва: Европа, 2014. 280 с.
- Зборовский Г. Е. Теория социальной общности. Екатеринбург: Гуманитарный университет, 2009. 304 с.
- Здравомыслов А. Г. Поле социологии в современном мире. Москва: Логос, 2010. 410 с.
- Зиммель Г. Как возможно общество? *Социологический журнал*. 1994. № 2. С. 102–114.
- Иванов Д. В. Виртуализация общества. СПб.: Петербургское Востоковедение, 2000. 120 с.
- Ионин Л. Г. Социология в обществе знаний. От эпохи модерна к информационному обществу. Москва: ГУ ВШЭ, 2007. 431 с.
- Качанов Ю. Л. Начало социологии. Москва: Ин-т экспериментальной социологии, 2000. 256 с.
- Кирдина С. Г. Институциональные матрицы и развитие России: введение в X-Y-теорию. СПб.: Нестор-История, 2014. 468 с.
- Козер Льюис А. Мастера социологической мысли. Идеи в историческом и социальном контексте; пер. с англ. М.: Норма, 2006. 528 с.
- Коллинз Р. Четыре социологических традиции. М.: Издат. дом «Территория будущего», 2009. 320 с.

Кравченко С.А. Социология в 2-х тт. Т.2. Новые и новейшие социологические теории через призму социологического воображения. Учебник для академического бакалавриата. Изд. 2. М.: Юрайт, 2014. 636 с.

Кравченко С. А. Социология модерна и постмодерна в динамически меняющемся мире. Моногр. М.: МГИМО, 2007. 264 с.

Кравченко С. А. Динамика социологического воображения: всемирная культура инновационного мышления. М.: Анкил, 2010. 392 с.

Култаева М. Д., Навроцкий О. И., Шеремет И. И. Європейська теоретична соціологія ХХ–ХХІ століть : навч. посіб. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 328 с.

Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна; пер. с фр. М.: Институт экспериментальной социологии, 1998. 160 с.

Луман Н. Социальные системы. Очерк общей теории. СПб.: Наука, 2007. 644 с.

Луман Н. Медиа коммуникации; пер. с нем. Москва: Изд-во «Логос». 2005. 280 с.

Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. М.: АСТ, Хранитель, 2006. 880 с.

Миллс Ч. Р. Социологическое воображение; пер. с англ. М.: NOTA BENE, 2001. 264 с.

Новые социальные неравенства / под ред. С. Макеева. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2006. 355 с.

Парето В. Компендиум по общей социологии. М.: ГУ ВШЭ, 2007. 511 с.

Парсонс Т. К общей теории действия // О структуре социального действия. М.: Академический проспект, 2000. С. 415-454.

Резаев А. В., Стариков В. С., Трегубова Н. Д. Социология в эпоху «искусственной социальности»: поиск новых оснований. *Социологические исследования*. 2020. Том 46. № 2. С. 3-12.

Ритцер Дж. Макдональдизация общества. М.: Праксис, 2011. 592 с.

Соболевська М. Неофункціоналізм та постструктуралістські теорії в сучасній соціології: Навчальний посібник. Київ: Дух і Літера, 2010. 164 с.

Сорокин П. А. Социальная и культурная динамика: Исследование изменений в больших системах искусства, истории, этики, права и общественных отношений. Санкт-Петербург: Изд-во РХГМ, 2000. 1054 с.

Соціологічна теорія: традиції та сучасність: навч. посіб. / за ред. А. Ручки. Київ: Інститут соціології НАН України, 2007. 363 с.

Социологическая теория: История, современность, перспективы. Альманах журн. «Социол. обозрение». СПб.: Вл. Даль, 2008. 831 с.

Тарасенко В. І., Іваненко О. О. Проблема соціальної ідентифікації українського суспільства: Соціотехнологічна парадигма. Київ: Інститут соціології НАН України, 2004. 570 с.

Турен А. Возвращение человека действующего; [пер. с фр.]. Москва: Научный мир, 1998. 204 с.

Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство: основні поняття чистої соціології: пер. з нім. Київ: Дух і Літера, 2005. 262 с.

Урри Дж. Мобильности; пер. с англ. М.: «Праксис», 2012. 576 с.

Флорида Р. Креативный класс. Люди, которые создают будущее / пер. с англ. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2016. 430 с.

Фуко М. «Нужно защищать общество». Курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1975-76 уч. году. СПб.: Наука, 2005. 312 с.

Фуко М. Герменевтика субъекта. Курс лекций. СПб.: Наука, 2007. 677 с.

Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы; пер. с фр. Москва: Ad Marginem, 1999. 480 с.

Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию: пер. с англ. Москва: АСТ ; Ермак, 2004. 730 с.

Хабермас Ю. Расколотый Запад; пер с нем. М.: Изд-во Весь мир, 2008. 192 с.

Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. СПб.: Наука, 2003. 379 с.

Шютц А. Смысловая структура повседневного мира. Очерки по феноменологической социологии. Москва: Институт Фонда «Общественное мнение», 2003. 336 с.

Элиас Н. Общество индивидов. Москва: Праксис, 2001. 336 с.

Эфендиев А. Г. Социальное развитие в современную эпоху. Теоретическое исследование новой реальности. *Социологические исследования*. 2021. Том 47. № 1. С. 16-27.

До розділу 2.

Аверин Ю. П. Теоретическое построение количественного социологического исследования. М.: КДУ, 2009. 440 с.

Аверьянов Л. Я. Контент-анализ. Уч. пос. М.: Кнорус, 2009. 456 с.

Батыгин Г. С. Лекции по методологии социологических исследований. М.: РУДН, 2008. 368 с.

Браймен А., Белл Э. Методы социальных исследований. Группы, организации и бизнес; пер. с англ. Харьков: Изд-во Гуманитарный Центр, 2012. 776 с.

Горпинич О. В., Архипова А. О. Соціологія масових комунікацій та медіапланування: навчальний посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2018. 255 с.

Горшков М. К., Шереги Ф. Э. Прикладная социология: методология и методы: интерактивное учебное пособие. Москва: Институт социологии РАН, 2011. 416 с.

Готлиб А. С., Сьолярова И. Е., Фазульянова С. Н. Процедуры и методы социологического исследования. Практикум. Кн. 1. Классическое социологическое исследование: учеб. пособие. Самара: Изд-во «Самарский университет», 2010. 236 с.

Девятко И. Ф. Методы социологического исследования: учебное пособие для вузов. М.: Книжный дом «Университет», 2006. 296 с.

Дискриминантный анализ. Режим доступа: <http://uran.donetsk.ua/~masters/2001/kita/kaluzhny/lib/modules/stdiscan.html>

Добреньков В. И., Кравченко А. И. Методы социологического исследования: Учебник. Москва: ИНФРА-М, 2006. 768 с.

Добреньков В. И., Кравченко А. И. Методология и методика социологического исследования. Москва: Академ. Проект, 2009. 537 с.

Ильин В. И. Драматургия качественного полевого исследования. СПб.: Интерсоцис, 2006. 256 с.

Как люди делают себя. Обычные россияне в необычных обстоятельствах: концептуальное осмысление восьми наблюдавшихся случаев / под общ. ред. В. А. Ядова, Е. Н. Даниловой, К. Клеман. Москва: Логос, 2010. 388 с.

Кислова О. Н. Интеллектуальный анализ данных и компьютерная эпистемология как факторы методологических инноваций в современной социологии // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. Харків: видавничий центр Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2011. С. 241-247.

Крыштановский А. О. Анализ социологических данных с помощью пакета SPSS. М.: ГУ ВШЭ, 2007. С. 205-216.

Крыштановский А. О. Анализ социологических данных. М.: Изд. дом ГУ-ВШЭ, 2006. 281 с.

Майер-Шенбергер В., Кеннет Кукьер. Большие данные. Революция, которая изменит то, как мы живем, работаем и мыслим; пер. с англ. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2014. 240 с.

Масалков И. К., Семина М. В. Стратегия кейс-стадий: методология исследования и преподавания. М.: Академический проект, 2011. 443 с.

Мягков А. Ю. Правда и ложь в социологических опросах. Методы измерения и контроля. М.: Флинта, 2018. 236 с.

- Наследов А. Д. SPSS: Компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках. СПб.: Питер, 2005. С. 298-314.
- Николаев А. Б., Фоминых И. Б. Интеллектуальный анализ и обработка данных. Учебное пособие. Москва, 2003. 119 с.
- Ноэль-Нойманн Э., Петерсон Т. Все, но не каждый. Введение в методы демоскопии. Москва: МГУКИ, 2007. 616 с.
- Основы типологического анализа в социологических исследованиях. Учебное пособие Москва: Издательский Дом «Высшее Образование и Наука», 2007. 236 с.
- Паніотто В. І., Максименко В. С., Марченко Н. М. Статистичний аналіз соціологічних даних. Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2004. С. 232-241.
- Проблемы подготовки первичных данных в социологических исследованиях: сборник статей / отв. ред. Ю. Н. Толстова, О. А. Оберемко. М.: Российское общество социологов, 2012. 127 с.
- Рождественская Е. Ю. ИНТЕР-энциклопедия: нарративное интервью. *Интеракция. Интервью. Интерпретация*. 2020. Том. 12. № 4. С. 114-12.
- Романов П. В., Ярская-Смирнова Е. Р. Методы прикладных социальных исследований. Учебное пособие. М.: ООО «Вариант», 2008. 215 с.
- Садмен Сеймур, Брэдберн Норманн. Как правильно задавать вопросы: введение в проектирование массовых обследований; пер. с англ. Москва: Институт Фонда «Общественное мнение», 2005. 382 с.
- Семёнова А. В., Корсунская М. В. Контент-анализ СМИ: проблемы и опыт применения. М.: ИС РАН, 2010. 324 с.
- Сёмина М. В. Метод интервью в социологии и маркетинге. Москва: КДУ, 2010. 308 с.
- Сикевич З. Социологическое исследование: практическое руководство. СПб.: Питер, 2005. 320 с.
- Симчера В. М. Методы многомерного анализа статистических данных. М.: Финансы и статистика, 2008. 397 с.
- Ситник В. Ф., Краснюк М. Т. Интеллектуальный анализ данных (дейтамайнінг). Навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2007. 376 с.
- Страус А., Корбин Д. Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техники. Москва: Эдиториал УРСС, 2010. 256 с.
- Таршис Е. Я. Контент-анализ: Принципы методологии. (Построение теоретической базы. Онтология, аналитика и феноменология текста. Программа исследования). Изд. 2-е стереотип. Москва: ЛЕНАНД, 2018. 176 с.
- Татарова Г. Г. Основы типологического анализа в социологических исследованиях. Учебное пособие. Москва: ИД «Высшее образование и наука», 2007. 236 с.
- Толстова Ю. Н. Математико-статистические модели в социологии (математическая статистика для социологов): учеб. пособие. Москва: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2008. 243 с.
- Толстова Ю. Н. Анализ социологических данных. Методология, дескриптивная статистика, изучение связей между номинальными признаками. Москва: Научный мир, 2000. 352 с.
- Учебное исследование по эмпирической социологии. Учебное пособие. М.: Издательство МГИМО-Университет, 2015. 252 с.
- Факторный анализ // On-line практикум по SPSS «Мир наглядной статистики. Режим доступа: <http://www.visualstatistics.net/>
- Филлипс Л., Йоргенсен М. Дискурс-анализ. Теория и метод. 2-е изд. Харьков: Гуманитарный Центр, 2008. 336 с.
- Четвертая парадигма: Научные исследования с использованием больших объемов данных / под ред. Тони Хейя, Стюарта Тэнсли и Кристин Толе. Microsoft Research, 2014. 247 с.
- Чурилов Н. Типология и проектирование выборочного социологического исследования (история и современность). Киев: Факт, 2008. 366 с.

Шляпентох В. Э. Проблемы качества социологической информации: достоверность, репрезентативность, прогностический потенциал. М.: ЦСП, 2006. 664 с.

Шматко Н. А. Начала практической социологии. Серия: Gallicinium. М.: Алетейя, Институт экспериментальной социологии, 2001. 410 с.

Штейнберг И., Шанин Т. Качественные методы. Полевые социологические исследования. СПб.: Алетейя, 2009. 352 с.

Ярская-Смирнова Е. Р., Романов П. В. Методы прикладных социальных исследований. Учебное пособие. М.: Вариант, 2008. 215 с.

До розділу 3

Арендт Х. О революции. Москва: Изд-во «Европа», 2011. 464 с.

Бек Ульрих. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія; пер. з нім. К.: Ніка-Центр, 2011. 408 с.

Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. Москва: Academia, 2004. 788 с.

Брайант Дженнингз, Томпсон Сузан. Основы воздействия СМИ; пер. с англ. М.: Изд. дом «Вильямс», 2004. 432 с.

Волков С. В. Элитные группы традиционных обществ. М.: РФСОН, 2017. 352 с.

Волков Ю. Г. Социальная диагностика и социологическая экспертиза: учебное пособие. М.: КНОРУС, 2015. 240 с.

Гриффин Э. Коммуникация: теории и практики; пер. с англ. Харьков: Гуманитарный центр, Науменко А. А., 2015. 688 с.

Губанов Д. А., Новиков Д. А., Чхартишвили А. Г. Социальные сети: модели информационного влияния, управления и противоборства. М.: Изд-во физико-математической литературы, 2010. 228 с.

Девиантное поведение: методология и методика исследования / под ред. М. Е. Поздняковой. М.: Реглант, 2004. 196 с.

Демократия и модернизация: к дискуссии о вызовах XXI века. Москва: Европа, 2010. 318 с.

Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. Київ: Інститут соціології НАНУ, 2004. 400 с.

Иванов Валерій. Основні теорії масової комунікації і журналістики. Київ: Центр вільної преси, 2010. 258 с.

Ильин В. Социальное неравенство. Москва, 2000. 280 с.

Интернет – СМИ: Теория и практика / Под ред. М. М. Лукиной. Москва: Аспект-Пресс, 2010. 348 с.

Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура; пер. с англ. Москва: ГУ ВШЭ, 2000. 606 с.

Качанов Ю. Л., Маркова Ю. В. Автономия и структуры социологического дискурса. Москва: Университетская книга, 2010. 320 с.

Коваліско Н. В. Стратифікаційні порядки суспільства: концептуальні уявлення та досвід вивчення. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2008. 240 с.

Кузнецов В. Н. Теория коммуникационного общества 3.0: Социол. гуманист. аспект. Москва: Кн. и бизнес, 2015. 487 с.

Куценко О. Д. Общество неравных. Класовый анализ неравенств в современном обществе: попытки западной социологии. Харьков: Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, 2000. 316 с.

Манн М. Власть в XXI столетии: беседы с Джоном А. Холлом. 2-е изд., пер. с англ. М.: Издательский дом «Высшей школы экономики», 2017. 208 с.

Медіа. Демократія. Культура / За ред. Н. Костенко, А. Ручки. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2008. 356 с.

- Мусиездов А. А. Социологическая концепция городской идентичности: [монография]. Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2013. 372 с.
- Новые социальные неравенства / Под ред. С. Макеева. Киев: Ин-т социологии НАН Украины, 2006. 355 с.
- Общество без доверия / под ред. Е. Головахи, Н. Костенко, С. Макеева. Киев: Ин-т социологии НАН Украины, 2014. 338 с.
- Орлова И. Б. Исчезающее большинство. Социология современного общества. Москва, 2014. 180 с.
- Підходи до класового аналізу: колективна монографія / за ред. Е. О. Райта; пер. з англ. К.: Інститут соціології НАН України, 2019. 287 с.
- Почепцов Г. Г. Стратегические коммуникации: стратегические коммуникации в политике, бизнесе и государственном управлении. Київ: Альтерпрес, 2008. 216 с.
- Радаев В. В. Экономическая социология: учеб. пособие для вузов. Москва: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2009. 602 с.
- Резнік О. Громадянські практики в перехідному суспільстві: чинники, суб'єкти, способи реалізації. Київ: Інститут соціології НАН України, 2011. 336 с.
- Ручка А. Цінності та ціннісна зміна в соціологічній перспективі // Мінливості культури: соціологічні проєкції [наук. моногр.]. Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. С. 41–75.
- Симончук Е. В. Средний класс: люди и статусы. Київ: Інститут соціології НАН України, 2003. 464 с.
- Скочпол Т. Государства и социальные революции: сравнительный анализ Франции, России и Китая / пер. с англ. Москва: Изд-во Института Гайдара, 2017. 552 с.
- Современный социум: перспективы развития и риски / Е. М. Бабосов [и др.]; под ред. А. Н. Данилова, А. К. Мамедова. Минск: РИВШ, 2020. 186 с.
- Сокурская Л. Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода. Харьков: Харьк. нац. ун-т имени В. Н. Каразина, 2006. 576 с.
- Сорока Ю. Г. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого: моногр. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 332 с.
- Социальная мобильность в усложняющемся обществе: объективные и субъективные аспекты: [монография] / [В. В. Семенова и др.]; отв. ред. В. В. Семенова, М. Ф. Черныш, П. Е. Сушко. М.: ФНИСЦ РАН, 2019. 512 с.
- Социокультурные барьеры модернизации высшей школы Украины: коллективная монография / Под ред. В. С. Бакирова. Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2015. 424 с.
- Соціокультурні ідентичності та практики / під ред. А. Ручки. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2002. 315 с.
- Стан сингулярності: соціальні структури, ситуації, повсякденні практики. За ред. С. Макеева і С. Оксамитної. Київ: НаУКМА. 2017. 180 с.
- Стан сучасного українського суспільства: цивілізаційний вимір / [О. Н. Злобіна, Н. В. Костенко, М. О. Шульга та ін.]. Київ: Інститут соціології НАН України, 2017.
- Степаненко В. П. Громадянське суспільство: дискурси і практики. Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. 420 с.
- Субкультурна варіативність українського соціуму / за ред. Н. В. Костенко, А. О. Ручки. Київ: Ін-т соціології НАНУ, 2010. 287 с.
- Суспільна трансформація: концептуалізація, тенденції, український досвід / За ред. В. В. Танчера, В. П. Степаненка. Київ: Інститут соціології НАН України, 2004. 244 с.
- Сучасний стан і перспективи розвитку соціології в Україні та Європі / за наук. ред. Є. І. Головахи та О. Г. Стегнія. Київ: ІС НАНУ, 2008. 188 с.
- Титаренко Л. Г. Парадигмы и повороты современной социологии. Минск : БГУ, 2018. 239 с.
- Токвиль А. Старый порядок и революция. СПб.: Алетейя, 2008. 248 с.

Тощенко Ж. Т. Прекариат: от протокласса к новому классу. Монография / Институт социологии ФНИСЦ РАН, РГГУ. Москва: Наука, 2018. 350 с.

Федотова Л. Н. Методология и методика медиаисследований. М.: Рос. ун-т дружбы народов, 2015. 260 с.

Хабермас Ю. Проблема легитимации позднего капитализма. М.: Изд-во «Праксис», 2010. 264 с.

Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах. М.: Изд-во «Прогресс-Традиция». М., 2004. 480 с.

Ценностный мир современного человека: страны Восточного партнерства, Европейский союз и Россия в международных проектах по изучению ценностей / Д. Г. Ротман [и др.]; под ред. Д.М. Булышко, А.Н. Данилова, В.В. Правдивца, Д.Г. Ротмана. Минск: БГУ, 2016. 219 с.

Шкаратан О. И. Социально-экономическое неравенство и его воспроизводство в современной России. М.: ЗАО «ОЛМА Медиа Групп», 2009. 560 с.

Шереги Ф. Э. Социология девиации: монография. 2-е изд., испр. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2018. 323 с.

Штомпка П. Доверие – основа общества. Москва: Логос, 2012. 440 с.

Шубкин В. Н. Социология и общество: Научное познание и этика науки. Москва: ЦСПиМ, 2010. 424 с.

Щудло С. А. Вища школа у пошуку якості: quo vadis. Харків – Дрогобич: Коло, 2013. 340 с.

Шульга Н. А. Дрейф на обочину. Двадцать лет общественных изменений в Украине. Киев: ТОО «Типография «Бизнесполиграф», 2011. 448 с.

Inequality in the 21st Century. Edited by David B. Grusky and Jasmine Hill. London, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2018. 488 p.

Gerlach J. Color revolutions in Eurasia. New York: Springer, 2014.

Sociological objects: Reconfigurations of social theory / Ed. by G. Cooper, A. King, R. Rettie. New York: Routledge, 2016.

Swedberg R., Smelser N. The Handbook of Economic Sociology. Princeton, 1994.

Turner J. H. Theoretical Principles of Sociology. Vol. 2: Microdynamics. New York: Springer, 2010. 348 p.

Turner J. H. Contemporary sociological theory. Los Angeles-London-New Delhi-Singapore-Washington DC: Sage Publication, Inc. 2013. 748 p.

The consequences of social movements / edited by Lorenzo Bosi, Marco Giugni, Katrin Uba. Cambridge: Cambridge University Press. 2016. 410 p.

The Palgrave Handbook of Relational Sociology / Ed. by F. Dépelteau. Cham: Palgrave Macmillan, 2018.

Tokuyasu A. Social Systems in the Global Age. Tokyo: Springer Japan KK, 2018.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, інше методичне забезпечення

Сайт Соціологічної асоціації України <http://www.sau.kiev.ua>

Сайт International Sociological Association <https://www.isa-sociology.org/en/conferences/world-congress/>

Сайт Європейської соціологічної Асоціації <http://www.europeansociology.org/about-esa>

Щорічник Міжнародної соціологічної асоціації (МСА) – «Annual Review of Sociology» – <http://www.annualreviews.org/loi/soc>

Ресурсний центр по соціології, Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна (електронна бібліотека, тексти публікацій) – <http://www.sociology.kharkov.ua/>
English-Russian Sociological Encyclopedical Dictionary – <http://www.diclib.com/cgi-bin/d1.cgi>

Бібліотека Гумер – соціологія – http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/INDEX_SOCIO.php

Електронна бібліотека з соціології – <http://www.tisbi.ru/resources/library/18/>

Програма вступних фахових випробувань до аспірантури соціологічного факультету за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти з галузі 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 054 Соціологія освітньо-наукової програми 054 Соціологія передбачає складання здобувачами вступного іспиту зі спеціальності та захист дослідницької пропозиції за темою майбутнього дисертаційного дослідження.

Результати вступних випробувань для вступу до аспірантури Університету є дійсними протягом календарного року (за Правилами прийому на навчання до аспірантури та докторантури Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна у 2021 році (для громадян України, іноземців, які постійно проживають в Україні на законних підставах, осіб, яким надано статус біженця в Україні, та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту) (Додаток 7.1)).

Для конкурсного відбору осіб при прийомі на навчання для здобуття ступеня доктора філософії з соціології використовується сума балів: одержаних при складанні вступного іспиту із спеціальності за 100- бальною шкалою з ваговим коефіцієнтом 0.6;

одержаних при складанні вступного іспиту з іноземної мови за 100- бальною шкалою з ваговим коефіцієнтом 0.2;

за презентацію дослідницьких пропозицій за тематикою передбачуваного керівника за 100-бальною шкалою з ваговим коефіцієнтом 0.15;

середній бал за 100-бальною шкалою додатку до диплому магістра (спеціаліста) з округленням до сотих частин бала з ваговим коефіцієнтом 0.05;

за презентацію дослідницьких досягнень: за кожну статтю, опубліковану у фаховому виданні з імпаکت-фактором, – 3 бали, за кожну статтю, опубліковану в іншому фаховому виданні, – 2 бали.

Вступник допускається до участі у конкурсному відборі для зарахування на навчання, якщо оцінка з фахового вступного випробування, вступного іспиту з іноземної мови і за презентацію дослідницьких пропозицій складає не менше 50 балів.

ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ВСТУПНИЙ ІСПИТ ДО АСПІРАНТУРИ зі спеціальності 054 – Соціологія

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № ____

1. Концепція соціального поля П. Бурдьє.
2. Основні методологічні підходи до вивчення політичної поведінки.
3. Методологічні засади та особливості використання біографічного методу в соціології. Два дослідницьких підходи – класичний та інтерпретаційний. Застосування біографічного методу для побудови типології індивідуальної поведінки. Порівняльний аналіз великої кількості біографій.

Затверджено на засіданні Приймальної комісії університету 08.02.2021 р.,
протокол № 2

Голова
екзаменаційної комісії

Критерії оцінювання вступного іспиту зі спеціальності

Екзаменаційний білет складається з трьох питань. Кожне питання оцінюється до 30 балів і 2 додаткові питання - до 5 балів за кожне питання ($3 \times 30 + 2 \times 5 = 90 + 10 = 100$). Оцінювання проходить за 6 критеріями, кожний з яких має максимум 5 балів. Таким чином, максимально можлива оцінка за екзамен, відповідно до критеріїв, складає 100 балів (табл. 1).

Таблиця 1. Критерії оцінювання вступного іспиту зі спеціальності "Соціологія"

№ з/п	Критерії оцінки	Кількість балів
1	Повнота відповіді	5
2	Творчий характер аналізу й узагальнення різних соціологічних підходів	5
3	Логічний, чіткий, послідовний виклад матеріалу	5
4	Формулювання власних висновків та їх обґрунтування	5
5	Вміння вести полеміку з теоретичних та практичних питань соціології	5
6	Уміння проілюструвати теоретичні положення відповідними прикладами	5
	Разом	30

Критерії оцінювання за 5-ти бальною шкалою

Високий рівень 5 балів	Відповідь здобувача характеризується повним, глибоким та змістовним знанням теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями дисципліни, його відповіді характеризуються креативним підходом.
Середній рівень 3-4 бали	Відповідь здобувача характеризується повним і змістовним знанням теоретичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями. Але він допускає деякі неточності, його відповіді не характеризуються креативним підходом.
Низький рівень 1-2 бали	Відповідь здобувача характеризується слабким і невпевненим знанням як теоретичного, так практичного матеріалу. Він допускає багато помилок у відповідях.
Незадовільний рівень 0 балів	У здобувача дуже слабкий рівень знання теоретичного матеріалу; відсутні навички аналізу різних соціологічних підходів, він допускає змістовні помилки у відповідях на конкретні питання.

Критерії оцінювання дослідницької пропозиції

Дослідницька пропозиція – це науковий текст обсягом до 15 сторінок, підготовлений вступником до аспірантури, в якому обґрунтовується тематика майбутнього дисертаційного дослідження. Дослідницька пропозиція має містити:

назву дослідження, анотацію дослідження (до 500 слів викладу проблеми та запропонованих шляхів її розв'язання з ключовими словами),

загальний опис дослідження (актуальність обраної теми, обґрунтування наукової новизни, теоретична значущість, мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження, очікувані результати, аналітичний огляд наукових праць за темою дослідження, методологія та методи дослідження, план реалізації дослідження, список літератури (від 20 позицій).

Вимоги до дослідницьких пропозицій розроблені відповідно до особливостей спеціальності 054 "Соціологія" за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти.

Оцінювання дослідницької пропозиції з її презентацією відбуватиметься як його складова вступних випробувань.

Максимально можлива оцінка за дослідницьку пропозицію, відповідно до критеріїв, складає 100 балів (табл. 2).

Таблиця 2. Критерії оцінювання дослідницької пропозиції зі спеціальності "Соціологія"

№ з/п	Критерії оцінки	Кількість балів
1	Заявлена здобувачем наукова проблема є актуальною і має практичне значення	10
2	У дослідницькій пропозиції представлено ґрунтовний та всебічний огляд наявних соціологічних досліджень та проаналізовано ідеї, пов'язані з заявленою проблемою	20
3	Здобувачем продемонструвано спроможність формулювати власні аргументовані гіпотези, визначати перспективи теми та робити власні аргументовані висновки	20
4	Здобувачем представлено нові аспекти у дослідженні проблеми або запропоновано нові методи дослідження, що підкреслює своєрідність майбутнього дисертаційного дослідження Текст дослідницької пропозиції містить усі необхідні компоненти та змістові частини	20
5	Заявлені у дослідницькій пропозиції положення не повторюються і не суперечать одне одному	10
6	У дослідницькій пропозиції грамотно представлено елементи програми соціологічного дослідження з заявленої теми	20
	Разом	100

Голова предметної комісії

Лариса ХИЖНЯК

Затверджено на засіданні Приймальної комісії університету 08.02.2021 р., протокол № 2

Відповідальний секретар приймальної комісії

Ольга АНОЩЕНКО